

DIDAKTIČNI PRISTOPI IN MODELI PRI PREVERJANJU IN OCENJEVANJU ZNANJA PRI POUKU SLOVENŠČINE

Uvod

Avtonomija omogoča učitelju, da spremlja učenčevo učenje, uči učenca kritično presojeti in vrednotiti lastno učenje in znanje, učitelj in učenec pa imata možnost postati skupna popotnika pri doseganju kompetence vseživljenjskega in uporabnega znanja.

Predstavila bom osebni kurikulum učitelja pri pouku slovenščine in različne didaktične modele, inovativne/avtentične pristope (učitelj in/z učenci), kako lahko učenec preko močnih področij/znanj nadgradi šibka področja znanja, kako lahko kvalitetne povratne informacije pomagajo učencu pri doseganju višjih taksonomskih stopenj in boljših rezultatov znanja (vloga kritičnega prijatelja) ter možnosti učiteljevega akcijskega raziskovanja lastnega poučevanja/učenja.

Ponudila bom primere dobre prakse udejanjanja načela individualizacije in diferenciacije, predvsem v povezavi s formativnim spremljanjem učencev, ki omogoča vsakemu učencu možnost participacije, sprotne kritične presoje in evalvacije, na osnovi kvalitetne povratne informacije pa izboljšanje odgovornosti do lastnega dela in rezultatov dela.

Modeli in didaktični pristopi

Potreba po novih didaktičnih pristopih in razvoj le-teh spremlja moj stil poučevanja že vsa leta, bolj načrtno in intenzivno pa sem se tega lotila pred tremi leti, ko sem se pridružila skupini učiteljev v RAP Didaktika ocenjevanja znanja. Na izobraževanjih, seminarjih, ob spremljanju primerov dobre prakse sem dobila potrditev za svoje večletno spoznanje: vloga učitelja ni samo preverjati in ocenjevati znanje, marveč tudi pomagati učencu pri učenju, ki je potrebno za vseživljenjsko in trajno znanje. Vedno bolj se mi je tudi potrjevalo dejstvo in izkušnja, da moram kot učiteljica pomagati vsakemu učencu, najti njegov odgovarjajoči stil učenja, močna področja; glede na vse to pa prilagoditi svoj stil poučevanja in učenja vsakemu učencu. To zahteva skrajno individualizacijo in diferenciacijo, združeno z mehko pedagogiko, kajti najprej moram vedno zgraditi najin odnos z učencem, ki mora biti čim bolj odprt, pristen, poln spoštovanja, sprejetosti in upoštevanja.

Učitelj je pri tako naravnem učnem procesu organizator, spremljevalec, usmerjevalec, mentor, spodbujevalec, evalvator ...

Modeli, ki se jih poslužujemo pri pouku slovenščine:

- predvideno znanje,
- preverjeno znanje,
- predlogi za izboljšanje šibkih področij,
- nadgradnja močnih področij,
- strategija VŽN,
- aktivne metode učenja,
- model »kritičnega prijatelja«

³⁹ Majda Frančič, OŠ Franceta Prešerna, Črenšovci

- sodelovalno učenje,
- Paukova strategija,
- bralne strategije,
- problemski pouk,
- kritično učenje ...

Načela formativnega preverjanja znanja:

- spremljanje *močnih in šibkih znanj*;
- pravočasna in kakovostna *povratna informacija* za boljše znanje (primerjamo dobro s še boljšim);
- učitelj učenca uči zaznati *aktualno in referenčno merilo* (realni cilji!) – (samo)regulacija učenčevega učenja: (samo)kontrola, (samo)presoja, (samo)refleksija, (samo)evalvacija ...;
- Portfolio je delovna in predstavitevna zbirka dosežkov, ki predstavlja napredek učenčevega znanja na osnovi aktualnega in referenčnega merila oz. cilja (Komljanc, 2008).

Kritični prijatelj

Osredotočila se bom na model kritičnega prijatelja, ki ga razvijamo z učenci v vseh fazah učno-vzgojnega procesa in je naša stalnica pri diagnosticiranju in izboljševanju znanja. To je skrbno načrtovan in izvajan proces, s katerim začnemo v trenutku, ko imamo prvič stik z učenci, in se konča šele z njihovim odhodom z osnovne šole. Nепrestano ga nadgrajujemo in izboljšujemo. Učenci so ga sprejeli za svojega, z njegovo pomočjo je naša interakcija dinamična, pedagoška komunikacija pa zelo odprta. Pomaga nam, da se odpremo, da se odkrito pogovarjamo o učenju, znanju, željah, pričakovanjih ...

- *Individualno načrtovanje ciljev pri slovenščini*: Načrtujem z vsakim učencem na začetku šolskega leta za celo šolsko leto in glede na rezultate prejšnjega šolskega leta. Pri tem z učencem upošteva vse sporazumevalne dejavnosti in njegova močna področja. Med šolskim letom večkrat preveriva zastavljene cilje, jih dopolniva, popraviva, hkrati pa dodava možne izboljšave, spremembe. Na koncu šolskega leta pa z učencem nastavlja realne cilje za naslednje šolsko leto pri pouku slovenščine. Učenec je pri načrtovanju kritičen do zastavljenih ciljev, upošteva moje predloge in sošolčeve nasvete.
- *Domače branje* načrtujem z vsakim učencem individualno, tudi priprave na *govorne nastope* potekajo individualno pri pogovornih in dodatno-dopolnilnih urah. Po vsakem govornem nastopu sledi kritična in objektivna refleksija, po vseh opravljenih predstavitev pa izvedemo kritičnega prijatelja; takrat vsak učenec kritično oceni svojo predstavitev, sošolci pa mu ponudijo dobronamerne nasvete, ki jih učenec upošteva pri pripravi naslednjega govornega nastopa.
- *Domače naloge* so skrbno načrtovane, vsaka je preverjena, prevladujejo diferencirane naloge; ker pa je naš namen ta, da naredijo kvalitetne domače naloge, jih imajo možnost izboljševati in popravljati – če želijo, tudi z mojo pomočjo. Za naloge se dogovarjamo skupaj, pogosto jim dam možnost, da sami določijo vrsto naloge, rok, do kdaj jo bodo napisali – vse se dogovorimo s pomočjo diskusije. Ponavadi imamo tedenske naloge (od petka do petka), najvišje pa ovrednotimo ustvarjalne, avtentične naloge. Za vsako nalogo dobi učenec kvalitetno povratno informacijo, ki pa ni samo učiteljeva, temveč tudi sošolčeva.
- *Preverjanje in utrjevanje učnih sklopov* poteka v dogovoru z učenci, ki individualno ali v paru pripravijo krajše besedilo z nalogami za utrjevanje sklopa. Učenci so »preverjevalci«,

objektivni diagnostiki svojega in sošolčevega znanja; ob tem pa ponujajo svoje nasvete za izboljšanje znanja. Vsak učni sklop preverimo najmanj trikrat, tako da ima vsak učenec možnost izboljšati slabše znanje. Pri tem si medsebojno pomagajo, radi se učijo v parih, v skupinah, sodelovalno.

- Preverjanje znanja pogosto poteka v obliki tržnice znanja, na vsak način pa se poslužujemo semaforja znanja, didaktičnih iger in kart, kvizov ... Učenci ob takšnem utrjevanju naučenega uživajo, dosegajo višje taksonomske stopnje, učenje jim pomeni izziv, z znanjem se igrajo, se med seboj poučujejo, si pomagajo, privoščijo uspeh in boljše rezultate sebi in sošolcem ...

Zaključek

Pouk slovenščine je naravnani na vsakega učenca (individualizacija, personalizacija), učenec in učitelj skupaj potujeta po poti učenja, pri čemer je učenec veliko bolj aktiven, razmišlja tudi o svojem učenju in znanju, na osnovi kvalitetne povratne informacije primerja dobro s še boljšim, išče nove izzive, postaja bolj vedoželjen, želi si znati, ima možnost, da se odloči, kdaj in kako bo predstavil svoje znanje, dopolnjuje svojo delovno in predstavitevno mapo dosežkov, skupaj z učiteljem išče nove poti učenja učenja. Pri vsem pa vedno izhaja iz predznanja, spremlja lastni napredek, učenje in znanje z učiteljevo pomočjo kontrolira, regulira, preko močnih področij dopolnjuje šibka znanja, njegovo učenje in znanje sta kritična in samokritična. Tako se skupaj z učiteljem uči misliti, kritično presojati, vrednotiti, izbirati primerne strategije učenja, zaznavati aktualno in referenčno merilo ..., za vse to pa je izredno pomembna *metoda refleksije*, brez katere ni kvalitetnega pedagoškega dialoga. Oba, učenec in učitelj, ob inovativnem pristopu razmišljata tudi o drugačnih oblikah preverjanja in ocenjevanja; pri tem pa imajo zelo pomembno vlogo prav učenčeve ideje, njegove izkušnje in sprotno delo. Učenec na ta način dosega višje taksonomske stopnje in višje standarde znanja, zelo se dvigneta njegova aktivnost in odgovornost do lastnega dela, uči se iz življenja za življenje.

Literatura

- Didaktika ocenjevanja znanja. Razvoj didaktike na področju ocenjevanja.* (2008-2009). Zborniki prispevkov. Ljubljana: ZRSS.
- Komljanc, N. (2007). *Šola za novo tisočletje*. Zbornik Šola in starši z vidika avtonomije. Črenšovci: OŠ Franceta Prešerna Črenšovci, str. 5-9.
- Luongo-Orlando, K. (2008). *Drugačno preverjanje znanja*. Ljubljana: Založba Rokus Klett, d. o. o.
- Novak L. (2010). *Formativno spremljanje – strategije*. Delovno srečanje na OŠ Črenšovci, april 2010.
- Paterson, K. (2008). *55 izzivov poučevanja*. Ljubljana: Založba Rokus Klett, d. o. o.
- Peklaj, C. (2001). *Sodelovalno učenje*. Ljubljana: DZS.
- Projekt ocenjevanja znanja*. Gradivo RAP Razvoj didaktike na področju ocenjevanja znanja. www.zrss.si